

ӘОЖ 372.881.1

АҒЫЛШЫН ТІЛІН МЕНГЕРУДЕГІ КЕДЕРГІЛЕР МЕН ОЛАРДЫ ЖЕҢУ ЖОЛДАРЫ

Дюсембаева Дарина Мурадовна

студент, «Шетел тілдері мен әдебиеті мұғалімдерін дайындау» білім беру
бағдарламасы, М. Өтемісов атындағы БҚУ, Орал, Қазақстан

Ғылыми жетекші: педагогика ғылымдарының магистрі Шамгонова Р. Г.

Бұл мақалада ағылшын тілін меңгеру барысында кездесетін негізгі кедергілер және оларды жеңудің тиімді жолдары қарастырылады. Үштілділік саясаты аясында елімізде ағылшын тіліне деген сұраныс артып келеді, алайда тіл үйрену барысында оқушылар психологиялық, тілдік, әдістемелік және әлеуметтік кедергілерге тап болады. Мақалада осы қиындықтардың табиғаты талданып, оларды шешуге бағытталған мотивацияны арттыру, заманауи цифрлық платформаларды пайдалану, жеке тәсіл қолдану, мұғалім мен ата-ананың қолдауын күшейту сынды ұсыныстар берілген. Зерттеу нәтижелері тілді үйрену үдерісін жеңілдету үшін кешенді және оқушыға бейімделген әдістерді қолданудың маңыздылығын көрсетеді. Материал мұғалімдерге, білім беру ұйымдарына және ата-аналарға пайдалы бола алады.

Кілт сөздер: ағылшын тілі, тіл үйрену, кедергілер, мотивация, оқыту әдістері, цифрлық платформалар, психологиялық тосқауылдар.

Kіріспе

Ағылшын тілі – жаһандану дәуірінде халықаралық қатынас, ғылым мен техника, білім беру және мәдени байланыс салаларындағы ең ықпалды тілдердің бірі. Әлемнің көптеген елдерінде бұл тіл шет тілі ретінде оқытылып қана қоймай, халықаралық білім мен мансап мүмкіндіктерінің кілтіне айналып отыр. Қазақстан Республикасында да ағылшын тіліне деген қызығушылық артып келеді, әсіресе «Үштұғырлы тіл» саясаты шеңберінде оны меңгеру стратегиялық мақсаттардың біріне айналған.

Алайда ағылшын тілін меңгеру үдерісі көп жағдайда түрлі қиындықтармен қатар жүреді. Оқушылар мен студенттер бұл тілді игеру барысында тек тілдік емес, сонымен қатар психологиялық, әлеуметтік және әдістемелік кедергілерге тап болады. Мұндай қиындықтар оқытудың тиімділігін төмендетіп, оқушылардың мотивациясын әлсіретуі мүмкін.

Осы мақалада ағылшын тілін меңгеру жолындағы негізгі кедергілер мен оларды жеңудің практикалық жолдары қарастырылады. Зерттеу нәтижелері білім беру саласындағы мамандарға, мұғалімдерге және ата-аналарға пайдалы бағыт-бағдар беруі мүмкін.

Ағылшын тілін меңгерудегі негізгі кедергілер

Ағылшын тілін меңгеру – көпқырлы және ұзақ уақытты қажет ететін үдеріс. Бұл тілдің маңыздылығы артқан сайын, оны үйренуге деген қызығушылық та өсе түсуде. Алайда, тілді меңгеру барысында оқушылар мен студенттер әртүрлі кедергілерге тап болып жатады. Бұл қиындықтар оқу мотивациясының төмендеуіне, тілге деген сенімсіздікке және нәтижесіздікке әкелуі мүмкін. Төменде осы кедергілердің басты түрлері мен олардың ерекшеліктері сипатталады:

1. Психологиялық кедергілер

Психологиялық тосқауылдар тіл үйрену процесіне үлкен әсер етеді. Оқушылар мен студенттер жиі түрде қате айтудан, сынға ұшыраудан немесе көпшілік алдында сөйлеуден қорқады. Бұл – ішкі сенімсіздік пен ұяндықтың нәтижесі. Оқушы қате жіберуден қорыққан сайын, белсенділік танытудан бас тартады. Бұл жағдай әсіресе сөйлеу дағдыларын дамытуды тежейді. Мұндай кедергілерді жою үшін қауіпсіз және қолдаушы оқу ортасын қалыптастыру маңызды [1].

2. Тілдік қиындықтар

Ағылшын тілінің грамматикалық құрылымы, әсіресе ана тілі түркі тілдер тобына жататын оқушылар үшін, күрделі болып көрінуі мүмкін. Мысалы, етістіктердің шақтары мен ережелері, артикльдер, модаль етістіктер – жиі шатастыратын аспектілердің бірі. Сонымен қатар, сөздік қордың шектеулігі мен фонетикалық айырмашылықтар (дыбыстардың айтылуы мен жазылуының сәйкес келмеуі) оқушыларға тыңдау мен сөйлеуде қиындық туғызады [2].

3. Әдістемелік мәселелер

Оқыту әдістерінің тиімділігі оқушының тіл үйренуге деген қызығушылығына тікелей әсер етеді. Дәстүрлі, механикалық, оқушы белсенділігін төмендететін әдістер оқыту процесін жалықтырады. Сонымен қатар, оқулықтар мен материалдардың мазмұны оқушының тілді меңгеру деңгейіне сәйкес келмесе, түсінбеушілік туындап, білім сапасы төмендейді. Заманауи, интерактивті, коммуникативті әдістерді пайдаланбау – тағы бір үлкен әдістемелік кемшілік [3].

4. Әлеуметтік және техникалық факторлар

Көптеген оқушылар үшін отбасылық қолдаудың болмауы, мұғалімдердің тілдік құзыреттілігінің жеткіліксіздігі, оқу ортасының ыңғайсыздығы да күрделі кедергіге айналады. Кей өңірлерде интернеттің әлсіздігі немесе техникалық құрылғылардың жетіспеуі – қашықтан оқу кезінде тілді меңгеруге айтарлықтай әсер етеді. Сонымен қатар, ата-аналар тарапынан баланың тіл үйренуіне

жеткілікті назар бөлінбесе, оқушы қажетті ынтаны жоғалтады [4].

Кедергілерді жеңу жолдары

Ағылшын тілін үйрену барысында кездесетін түрлі кедергілерді тиімді жеңу үшін кешенді, оқушыға бағытталған тәсілдер қажет. Төменде ұсынылған әдістер оқушылардың тілді меңгеруін жеңілдетіп, мотивациясын арттыруға көмектеседі:

- *Мотивацияны арттыру* – оқушының ішкі және сыртқы мотивациясын дамыту – тіл үйренудегі басты қозғаушы күштердің бірі. Ол үшін жетістікке жетудің шағын әрі нақты мақсаттарын қою, үнемі жетістікке жетуді бақылап отыру, түрлі марапаттау жүйесін қолдану (мадақтау, сертификаттар, жұлдызшалар) арқылы баланың өзіне деген сенімін арттыруға болады [5]. Сонымен қатар, оқушының жеке қызығушылықтары мен армандарын тіл үйрену үдерісімен байланыстыру мотивацияны күшейтеді.

- *Интерактивті платформаларды қолдану* – заманауи білім беру технологиялары мен цифрлық ресурстар тіл үйренуді қызықты әрі нәтижелі етеді. Duolingo, Kahoot, Quizlet, BBC Learning English, Grammarly сияқты онлайн ресурстар ойын, тапсырма және өзін-өзі тексеру элементтері арқылы оқушыны белсенді қатысуға итермелейді [6]. Сонымен қатар, мұндай құралдар үйренушінің өз бетімен жұмыс істеу дағдыларын дамытады және уақыт пен орынға тәуелсіз білім алуға мүмкіндік береді.

- *Жеке тәсіл қолдану* – әр оқушының қабылдау қабілеті мен оқу стилі әртүрлі болады. Сондықтан визуалды, аудиалды, кинестетикалық әдістерді үйлестіре отырып оқыту – жоғары нәтиже беретін тәсіл. Кейбір оқушыларға бейнематериалдар мен суреттер көмектессе, басқалар үшін дыбыстық жаттығулар немесе рөлдік ойындар тиімді болуы мүмкін [7]. Жеке оқу жоспарын әзірлеу арқылы оқушының әлсіз тұстарын күшейтіп, күшті жақтарын дамытуға болады.

- *Мұғалім мен ата-ананың қолдауы* – оқушыларға тіл үйрену барысында қолдау мен мадақтау өте маңызды. Мұғалім тек ақпарат беруші емес, сонымен қатар бағыттаушы және шабыттандырушы рөлін атқаруы тиіс. Ал ата-ана жағынан күнделікті назар аудару, баланың жетістіктерін атап өту және қолайлы оқу ортасын жасау – баланың оқу мотивациясына оң әсер етеді [8]. Сонымен қатар, мұғалімдер мен ата-аналар арасында тығыз байланыс орнаса, оқушының тілдік прогресін жүйелі бақылауға мүмкіндік туады.

Ағылшын тілін үйрену барысында туындайтын кедергілерді жеңу үшін жүйелі және мақсатты жұмыс қажет. Алдымен оқушының ішкі мотивациясын арттыру маңызды. Ол үшін жетістіктерін үнемі қадағалап, мадақтау мен қолдау көрсету арқылы сенімін нығайтуға болады. Мысалы, оқушыға қолжетімді, нақты мақсаттар қою оның оқу процесіне деген ынтасын арттырады. Сонымен қатар, оқу процесін қызықты әрі белсенді ету үшін интерактивті платформалар (Duolingo, Quizlet, Kahoot т.б.) қолдану тиімді нәтиже береді.

Цифрлық ресурстар мен ойын элементтері оқушының тілге деген қызығушылығын күшейтіп, белсенді қатысуға жетелейді. Әр оқушының оқу стилі мен қабілеті әртүрлі болғандықтан, визуалды, аудиалды немесе практикалық әдістерді жеке тәсілмен қолдану қажет. Оқушы өзіне ыңғайлы тәсілмен білім алса, оқу процесі нәтижелі болады. Сондай-ақ мұғалім мен ата-ананың үздіксіз қолдауы – табысты тіл меңгерудің негізі болып табылады. Мұғалімнің сабырлы, қолдаушы көзқарасы, ал ата-ананың үйде жағдай жасауға қатысуы – оқушының сенімділігін арттырады.

Қазіргі заманда технологияның көмегімен тіл үйренуді жеңілдетуге толық мүмкіндік бар. Ең бастысы – оқу процесін шабыттандырып, оқушыға бағытталған, бейімделген тәсілдер арқылы жүйелі жұмыс жүргізу. Осылайша, кез келген кедергіні жеңіп, ағылшын тілін сәтті меңгеруге болады.

Ұлттық ерекшеліктер мен ана тілінің әсері

Ағылшын тілін меңгеру барысында үйренушінің ана тілі мен оның тілдік ортасы маңызды рөл атқарады. Қазақстан жағдайында қазақ және орыс тілдері – ағылшын тілімен қатар қолданылатын негізгі тілдер. Бұл тілдік ахуал бір жағынан артықшылық болса, кей жағдайда үйрену процесіне кедергі келтіруі де мүмкін.

Қазақ тілі мен ағылшын тілі құрылымдық жағынан алғанда әртүрлі тілдік отбасыларға жатады: қазақ тілі – түркі, ал ағылшын – герман тілдер тобына кіреді. Осыған байланысты сөз тәртібі, грамматика және фонетика саласында елеулі айырмашылықтар бар. Мысалы, қазақ тілінде сөздер жіктелу мен жалғау арқылы байланысса, ағылшын тілінде көмекші етістіктер мен артикльдер кеңінен қолданылады. Бұл оқушыға бастапқыда түсініксіз болуы мүмкін және қосымша қиындық туғызады [1].

Екінші жағынан, орыс тілі арқылы оқушылар ағылшын тілінің кейбір ұғымдары мен сөздерін оңай меңгере алады, өйткені ағылшын мен орыс тілдерінің кейбір грамматикалық құрылымдары ұқсас, әрі лексикалық сәйкестіктер жиі кездеседі. Дегенмен, орыс тілінде фонетикалық акцент пен артикльдердің болмауы ағылшын тілінде сөйлеуге белгілі бір кедергілер тудыруы мүмкін [4].

Көптілділік – когнитивтік тұрғыда артықшылық болып саналады. Екі немесе үш тілді меңгеру адам миының жұмысын жақсартып, есте сақтау, зейін мен шығармашылық қабілетті дамытады. Зерттеулер көрсеткендей, көптілді балалар мен жасөспірімдер ақпаратты тез өңдейді және тілдер арасында ауыса алу қабілеті жоғары болады [7]. Сонымен қатар, көптілді оқушыларда тілдік икемділік пен абстрактілі ойлау қабілеті қалыптасады [5].

Қазақстандық зерттеулерде де ана тілін тиімді қолдану арқылы шет тілін меңгеруді жеңілдетуге болатыны көрсетілген. Қазақ немесе орыс тілі арқылы түсіндіру, салыстыру және аудармалық әдістер арқылы ағылшын тіліндегі жаңа білімді жылдам игеру мүмкін болады [8].

Қорытынды

Ағылшын тілін меңгеру – үздіксіз, жүйелі еңбекті, шыдамдылық пен мотивацияны талап ететін күрделі әрі маңызды үдеріс. Бұл тіл қазіргі заманның жаһандық қарым-қатынас құралы ретінде білім алу, мансаптық өсу және әлемдік мәдени кеңістікке ену үшін зор мүмкіндіктер ұсынады. Алайда, тіл үйрену барысында кездесетін психологиялық, тілдік, әдістемелік және әлеуметтік кедергілер оқушының алға басуына кедергі келтіруі мүмкін.

Сондықтан бұл қиындықтарды дер кезінде анықтап, тиімді шешу жолдарын қолдану – тіл меңгеру сапасын арттырудың басты шарты. Мотивацияны арттыру, интерактивті технологияларды қолдану, жеке оқу тәсілдерін енгізу және мұғалім мен ата-ананың жүйелі қолдауы – оқушының өз-өзіне деген сенімін нығайтып, тілді еркін меңгеруіне жол ашады.

Қазіргі таңда білім беру саласында цифрлық ресурстар мен инновациялық әдістердің кең таралуы – үлкен мүмкіндік. Оларды дұрыс және мақсатты қолдану арқылы оқыту үдерісін қызықты, белсенді әрі нәтижелі етуге болады. Сонымен қатар, әр оқушының жеке ерекшелігі мен қабілетін ескере отырып, оқыту процесін бейімдеу – білім беру сапасын көтерудің тиімді тәсілі.

Қорытындылай келе, ағылшын тілін меңгерудегі кедергілер – жеңілмейтін кедергілер емес. Ең бастысы – жүйелі жұмыс, дұрыс стратегия және үздіксіз қолдау. Осындай жан-жақты тәсіл арқылы оқушының тілге деген ынтасы мен сенімі артып, болашақта халықаралық деңгейде табысты болуына жол ашылады.

Пайдаланылған әдебиет тізімі

1. Жарықбаев Қ. Психология. – Алматы: Пауан, 1993.
2. Polatova L. et al. Use of Kazakh, Russian and motivation towards learning English. IIER, 2019.
3. Қаржан Н.Н. (2023). Exploring the challenges of learning English as a second language in Kazakhstan. Юный ученый, №5(68), 172–177.
4. Hajar A. (2024). Understanding secondary school students' challenges at EMI schools in Kazakhstan. AILA Review, 37(2), 309–333.
5. Harmer, J. (2015). The Practice of English Language Teaching. Pearson Education.
6. Zyubanov S. A. Gamification in EFL Classrooms. Language Teaching Journal, 2022.
7. Brown, H. D. (2001). Teaching by Principles. Longman.
8. Beisenbayeva L. (2020). Using the Mother Tongue in Foreign-Language Learning. Int. Journal of Instruction, 13(3), 605–616.

ПРОБЛЕМЫ В ОСВОЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА И ПУТИ ИХ ПРЕОДОЛЕНИЯ

Дюсембаева Дарина Мурадовна

В данной статье рассматриваются основные препятствия, возникающие при изучении английского языка, а также эффективные способы их преодоления. В условиях политики триязычия в нашей стране растёт спрос на английский язык, однако в процессе его освоения учащиеся сталкиваются с психологическими, языковыми, методическими и социальными барьерами. В статье анализируется природа этих трудностей и предлагаются рекомендации по их преодолению, такие как повышение мотивации, использование современных цифровых платформ, индивидуальный подход, усиление поддержки со стороны учителей и родителей. Результаты исследования подчеркивают важность применения комплексных и ориентированных на учащегося методов для облегчения процесса изучения языка. Материал может быть полезен для учителей, образовательных учреждений и родителей.

Ключевые слова: английский язык, изучение языка, препятствия, мотивация, методы обучения, цифровые платформы, психологические барьеры.

CHALLENGES IN LEARNING ENGLISH AND WAYS TO OVERCOME THEM

Dyussembayeva Darina Muradovna

This article explores the main challenges encountered in the process of learning English and offers effective strategies to overcome them. Within the framework of the trilingual policy, the demand for English in Kazakhstan is increasing; however, learners often face psychological, linguistic, methodological, and social barriers. The article analyzes the nature of these difficulties and presents recommendations such as enhancing motivation, using modern digital platforms, applying individualized approaches, and strengthening the support of teachers and parents. The findings highlight the importance of implementing comprehensive and learner-centered methods to facilitate the language learning process. This material may be useful for teachers, educational institutions, and parents.

Keywords: English language, language learning, challenges, motivation, teaching methods, digital platforms, psychological barriers.

References

1. Zharikbayev, K. *Psychology*. – Almaty: Rayan, 1993.
2. Polatova, L. et al. *Use of Kazakh, Russian and Motivation towards Learning English*. IIER, 2019.
3. Karzhan, N.N. (2023). *Exploring the Challenges of Learning English as a Second Language in Kazakhstan*. Young Scientist, No. 5(68), pp. 172–177.
4. Hajar, A. (2024). *Understanding Secondary School Students' Challenges at EMI Schools in Kazakhstan*. AILA Review, 37(2), pp. 309–333.
5. Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching*. Pearson Education.
6. Zyubанov, S. A. *Gamification in EFL Classrooms*. Language Teaching Journal, 2022.
7. Brown, H. D. (2001). *Teaching by Principles*. Longman.
8. Beisenbayeva, L. (2020). *Using the Mother Tongue in Foreign-Language Learning*. International Journal of Instruction, 13(3), pp. 605–616.